

УДК 327.82:316.77(477)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.50.22>

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Валентина Кубко

*Національний університет «Одеська політехніка»,
кафедра міжнародних відносин та права
проспект Шевченка, 1, 65044, м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-0433-2013>*

Проаналізовано роль цифрової дипломатії та її актуальність завдяки взаємодії таких факторів, як: збільшення інформаційних потоків; включення стратегічної комунікації в глобальний контекст мережевої взаємодії; використання нових каналів, інструментів комунікації та її інтенсивності; застосування у практиці дипломатії нових видів впливу на громадськість і громадську думку.

Зазначено, що актуалізація цифрової дипломатії у зовнішній політиці країн усього світу відбулася через пандемію коронавірусної інфекції (COVID-19), яка вивела використання інформаційних технологій на новий рівень. Нинішня інтенсивність застосування інструментів цифрової дипломатії спричинена повномасштабним вторгненням росії в Україну та спалахом локальних конфліктів у різних країнах світу.

Розглянуто поняття, характерні риси, розвиток та базове призначення цифрової дипломатії – використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації дипломатичних завдань і досягнення цілей зовнішньої політики.

Акцентовано увагу на тому, що найбільше потенціал цифрової дипломатії розкрився з появою соціальної мережі Twitter, звідси й поширена назва твітер-дипломатія.

Розглянуто інституалізацію цифрової дипломатії як складової публічної дипломатії завдяки затвердженій Стратегії публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України, за якою цифрова дипломатія – це напрям публічної дипломатії, що передбачає використання цифрових технологій і платформ, а також взаємодію з ними для захисту національних інтересів країни.

Звернено увагу на використання цифрової дипломатії у зовнішній політиці України для брендингу й промоції країни, у тому числі завдяки й соціальним мережам.

Зроблено висновки, що використання усіх можливостей соціальних мереж, цифрових платформ, інтернету дозволяє швидко налагодити безпосередню комунікацію з громадянами різних країн для формування у них позитивного сприйняття України.

Загалом, потенціал цифрової дипломатії досить потужний, і українська дипломатія в сучасних умовах не тільки не відстає від передових тенденцій у веденні зовнішньополітичної діяльності, а досить часто їх продукує.

Ключові слова: цифрова дипломатія, публічна дипломатія, «м'яка сила», е-дипломатія, твітер-дипломатія, дипломатія 2.0, мережева дипломатія.

У XXI столітті з розвитком інформаційних технологій, інтернет-медіа, соціальних мереж (поява LinkedIn, Facebook, YouTube тощо), затребуваною стала їх імплементація у сферу дипломатичних відносин. Трансформація класичної дипломатії, стратегій зовнішньополітичної комунікації міжнародних акторів дає змогу більш ефективно просувати та забезпечувати національні інтереси на міжнародній арені і досягати основних цілей у зовнішній політиці держав.

Використання новітніх технологій у обміні інформацією, вдосконалення міждержавної комунікації, просування зовнішньополітичних інтересів – це і є головною метою публічної дипломатії у її цифровому вимірі.

В умовах світової пандемії Covid-19, нинішньої повномасштабної війни проти України та появою локальних конфліктів у різних країнах світу значно посилилась актуальність використання цифрової дипломатії на міжнародній арені.

Необхідність її аналізу пов'язана з інтенсивністю інформаційних потоків, глобалізацією дипломатичної комунікації, використанням нових каналів та інструментів комунікації у міжнародній сфері, а також застосуванням нових видів впливу на широку аудиторію.

Серед іноземних дослідників суто цифровою дипломатією займаються Ф. Хансон, Г. Гербнер, Дж. Грюніг, Л. Пай та ін. В Україні до проблем цифрової дипломатії безпосередньо чи опосередковано звертаються такі дослідники, як Я. Турчин, Н. Грущинська, Д. Гайдай, Б. Гуменюк, Л. Літра, Ю. Кононенко, Ю. Фальке, О. Сагайдак та ін.

Саме явище цифрової дипломатії з'явилося у 80-х роках ХХ століття, коли вчений Аллен Хансен оприлюднив дослідження діяльності Інформаційного агентства США – ЮСІА (*USIA, United States Information Agency*) та відкрив науковий дискурс про публічну дипломатію в комп'ютеризованому світі. А вже у 1994 році відбувся перший офіційний обмін електронними листами між головами держав: ними стали президент США Білл Клінтон і прем'єр-міністр Швеції Карл Більдт (за матеріалами Аналітичного центру ADASTRA: <https://adastra.org.ua/>).

Дослідники цифрової дипломатії вважають, що використання цифрової дипломатії розпочалося у 1996 р. та пов'язане із діяльністю згаданого вище інформаційного агентства США, яке створило перший інтернет-журнал *Washington Files*. Початковим вкладом у розвиток цифрової дипломатії було розміщення матеріалів на офіційних сайтах дипломатичних представництв Сполучених Штатів, а згодом ці матеріали почали об'єднувати в Електронні журнали Уряду США [1, с.109].

Звісно, найбільше потенціал нової публічної дипломатії розкрився з появою соціальної мережі *Twitter* у 2006 році (з 2023 року мережа *X*). Державний департамент США виокремив *Twitter diplomacy* як форму традиційної дипломатії, що розширює свої можливості завдяки використанню інформаційних технологій для вирішення зовнішньополітичних завдань.

Цифрова дипломатія є одним з підвидів публічної дипломатії – зусиль країни з м'якого впливу на світову спільноту через комплекс культурних, спортивних, наукових та інших заходів. До неї також застосовуються такі синонімічні назви, як е-дипломатія (*digital diplomacy*), кібердипломатія, мережева дипломатія (*Internet Diplomacy*), нова публічна дипломатія, дипломатія 2.0 (*public diplomacy WEB 2.0.*), твітер-дипломатія (*Twitter diplomacy, twimplomatia* чи *geimteg-diplomatia*). Усі дефініції так чи інакше пов'язані з базовим призначенням цифрової дипломатії – використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації дипломатичних завдань і досягнення цілей зовнішньої політики.

Уперше термін «нова публічна дипломатія» або «публічна дипломатія 2.0» вжив у промові «Громадська дипломатія 2.0: новий підхід до глобальної взаємодії» заступник держсекретаря США Джеймс Гласман у 2008 році, позначивши новий підхід у межах публічної дипломатії, який передбачає використання соціальних мереж, блогів, ігрових мобільних додатків у реалізації зовнішньополітичних завдань США (перш за все у боротьбі з тероризмом) [2].

Професор Н. Калл у праці «Довгий шлях до публічної дипломатії 2.0: Інтернет у публічній дипломатії США» [3] запропонував розділити всю зовнішньополітичну діяльність США в інтернеті (*digital diplomacy*) на «публічну дипломатію 1.0» та «публічну дипломатію 2.0», виходячи з технологій Web 1.0 чи Web 2.0, що використовуються при її реалізації.

Також вчений акцентував увагу тому, що нова технологія має хаотичний аспект, але вона також пропонує багато можливостей для нового типу політики та нового виду дипломатії: поява Web 2.0 кардинально змінила середовище функціонування публічної дипломатії.

На думку Н. Калла, «публічна дипломатія 2.0» має досить характерні риси: завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям полегшує встановлення взаємозв'язків у соціальних мережах та Інтернет-спільнотах; залежить від створюваного користувачами контенту (від коментарів у соціальних мережах і блогах до відеороликів, що викладаються, і mashup-додатків); дає змогу людям у всьому світі отримувати все більше інформації через горизонтальні однорангові мережі, а не завдяки вертикальному процесу, за допомогою якого інформація надходила з традиційних джерел ЗМІ [3].

Як слушно зауважують Т.М. Краснопольська та І. М. Милосердна, наразі цільові аудиторії вже не є пасивними споживачами інформації: зростання громадянської самосвідомості та соціальної активності змінюють принципи багатосторонньої дипломатії. Державні діячі, дипломати, представники влади безпосередньо спілкуються не лише зі своїм народом, а й з громадянами інших країн через Twitter, Facebook, YouTube, а також за допомогою регіональних сервісів (наприклад, як мережа Sina Weibo у Китаї) [4, с. 15].

Австралійський фахівець із зовнішньої політики, дипломат Аллан Гінгелл стверджував, що нова дипломатія буде більш складна за формою і з більшим, ніж зазвичай, простором для успіхів і невдач. У XXI столітті новий вимір публічної дипломатії необхідний для комунікації з громадськістю, яка дедалі більше формує поведінку держави. Тому, коли Аллан Гінгел очолював групу Blue Ribbon у 2009 році, яка підготувала ключовий звіт «*Дипломатичний дефіцит Австралії*», він закликав «інвестувати в інституції та інструменти австралійської зовнішньої політики – наші закордонні пости, наших навчених дипломатів, наш потенціал м'якої сили (*підкреслення наше – В.К.*) для впливу та заохочення – з тим самим розрахунком, з яким ми інвестуємо в наші оборонні можливості» [5].

Поняття «м'яка сила» (*“soft power”*) увів до вжитку американський політолог Дж. Най ще наприкінці 1980-х років. М'яка сила полягає в здатності залучати та переконувати. Тоді як жорстка сила – здатність примусу – виростає з військової чи економічної могутності країни, м'яка сила виникає з привабливості культури, політичних ідеалів і політики країни [6].

Українська дослідниця О. Опанасюк зазначає, що нині «під новою публічною дипломатією розуміють вже не односторонні дії держави із власного позиціонування, а діалог сторін, що базується на гуманітарному та інформаційному співробітництві з використанням найновіших комунікаційних технологій» [7, с. 239].

Дослідники Л. Літра та Ю. Кононенко у 2013 році, аналізуючи стан твітер-дипломатії та причини для її активного використання, зазначали, що «високий рівень обігу та доступності інформації дозволяє дипломатам використовувати засоби твітер-дипломатії як інструменти для формування громадської думки. Також твітер-дипломатія суттєво поліпшує взаємозв'язки в усьому світі та надає дипломатам і міністерствам закордонних справ інструменти для побудови власних систем електронних комунікацій із закордонними підрозділами, а також посольств із консульствами. <...> Використання соціальних мереж дозволяє створювати органи реагування на надзвичайні ситуації» [8, с. 6–7].

Дослідник Лові Ф. Хансон дав визначення електронної дипломатії як можливість використання інтернету та інших інформаційно-комунікаційних технологій задля досягнення та лобіювання зовнішньополітичних цілей та інтересів держави. При цьому Ф. Хансон зацентрував увагу на тому, що технологічні зміни, які впливають на публічну

дипломатію породили як ризики, так і можливості, а саме: можливість впливати та говорити безпосередньо перед великою аудиторією, що у свою чергу сприятиме політичному впливу; можливість сегментувати аудиторію та націлювати повідомлення на ключові групи; розширення обізнаності дипломатів про політичні та соціальні рухи, можливість раннього попередження загрозливих явищ; можливість почути голоси та отримати інформацію, раніше недоступну дипломатам; можливість постійно отримувати доступ до поглядів великої кількості людей на широку тематику; можливість допомогти гарним слухачам/читачам краще зрозуміти складність політики, суспільства та культури; але при цьому: високий ризик шкоди репутації країни (іміджевої, економічної тощо) за короткі часові рамки; складність боротьби за голоси, коли кожен може спілкуватися, а в деяких випадках з особами чи організаціями, які успішніше контролюють повідомлення про зовнішню політику, ніж уряди [9].

При цьому вчений виокремлює програмні цілі е-дипломатії: управління знаннями, публічна дипломатія та свобода в інтернеті (як найбільш ресурсні) та управління інформацією, консульська підтримка, реагування на стихійні лиха, підтримка контактів з громадськістю, залучення зовнішніх ресурсів для досягнення цілей і політичне планування.

Отже, цифрова дипломатія в загальних рисах – це використання інформаційно-комунікаційних технологій задля досягнення поставлених зовнішньополітичних цілей, серед яких – захист інтересів, суверенітету та цілісності держави, формування та підтримка її іміджу як сучасної, надійної країни-партнера [10].

Дипломатичні служби багатьох країн використовують інтернет-майданчики для безпосереднього спілкування із зацікавленою аудиторією країни перебування, донесення важливої інформації до якомога більшої кількості іноземців, проведення соціальних опитувань тощо.

На думку О. Сегеди [11], можливості цифрової дипломатії в роботі зовнішньополітичного відомства України до 2014 р. незаслужено залишались непоміченими. Цифрова дипломатія України отримала потужний поштовх для розвитку, коли постала необхідність відповідати на інформаційні атаки РФ, яка розгорнула у кіберпросторі масштабну кампанію з легітимізації або приховування своїх злочинних дій у реальному світі, де існують недоторканні кордони суверенних держав. Саме фактор зовнішньої військової агресії дав імпульс для експансії дипломатії України ще й у цифрову площину. Згодом потенціал цифрової дипломатії став використовуватись і для просування позитивної риторики щодо України як ефективний інструмент розбудови іміджу країни на міжнародній арені, посилення інформаційної присутності України в медійному полі закордонних аудиторій тощо.

В Україні ще у 2015–2016 рр. за участі створеного Управління публічної дипломатії (з 2020 р. – Департамент публічної дипломатії) було завершено ребрендинг соціальних мереж Міністерства, реєстрацію усіх посольств України в соціальних мережах [11, с. 144].

У Доктрині інформаційної безпеки (2017 р.) важливу роль відведено стратегічним комунікаціям як скоординованому і належному використанню комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави (за матеріалами Офіційного інтернет-представництва Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>).

У Стратегії публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки [12] цифрова дипломатія – це напрям публічної дипломатії, що передбачає використання цифрових технологій і платформ, а також взаємодію з ними для захисту національних інтересів країни. Професійне та систематичне використання можливостей

соціальних мереж і цифрових платформ дозволяє налагодити пряму комунікацію з громадянами іноземних країн з метою формування у них позитивного сприйняття України.

Вимірами роботи суб'єктів публічної дипломатії у сфері цифрової дипломатії є: 1) взаємодія з міжнародними цифровими платформами для просування позитивного іміджу України у світі та захисту національної безпеки; 2) використання цифрових інструментів для організації заходів і проєктів публічної дипломатії; 3) використання потенціалу соціальних мереж та взаємодія з онлайн-спільнотами для формування позитивного іміджу України та просування інтересів України у світі.

У реалізації цього напрямку очікується тісна координація і співпраця ЗДУ (*закордонних дипломатичних установ України – розшифрування наше В.К.*) з представниками Міністерства цифрової трансформації України, міжнародних цифрових платформ, зокрема Facebook, Google, Netflix, HBO та інших для реалізації цифрових проєктів і кампаній з популяризації України у світі.

Цифрова дипломатія допомагає транслювати офіційну позицію держави, здійснювати управління інформацією, знаннями та досвідом, виконувати консульську діяльність, проводити тренінги диппредставників [13].

Основні відмінності цифрової дипломатії від класичної публічної дипломатії полягають у ширшому доступі до інформації, більшій взаємодії між людьми та організаціями і відповідно більшій прозорості.

Загалом, цифрова дипломатія стала важливою складовою сучасних дипломатичних відносин. Завдяки їй досить швидко встановлюються безпосередні контакти дипломатів, представників урядів зі своїми закордонними колегами та громадськістю. Найбільш популярним складником системи цифрової дипломатії є соціальні мережі, які активно використовуються для дипломатичних зв'язків на міжнародному рівні. Соціальні мережі зарекомендували себе як ефективний інструмент «м'якої сили», що долає бюрократичні бар'єри та спрощує комунікацію офіційного адресанта з колом своїх підписників.

У зовнішній політиці сучасної України цифрова дипломатія активно використовується для брендингу й промоції країни, зокрема й у соціальних мережах. Наприклад, програма *Ukraine NOW* (2018 р.) з просування міжнародного іміджу України стала найпотужнішою за усі роки незалежності. У межах цієї програми було розроблено й експортний бренд України *Trade with Ukraine*, а також створено вебресурс *Ukraine.ua* та відповідні інформаційні сторінки в соціальних мережах, що популяризують нашу країну. А з початком повномасштабного вторгнення в Україну була розгорнена інформаційна кампанія *Brave.ua* з акцентом на сміливості українського народу, яка закликала світову спільноту підтримувати нашу країну та її захисників, максимально поширювати інформацію про війну й злочинні дії росії та сприяти наданню необхідної допомоги і підтримки Україні.

Українська дипломатія активно послуговується такими інструментами цифрової дипломатії, як створення акаунтів дипломатичних представництв в соціальних мережах (Twitter/X, Facebook, Instagram), ведення облікових записів політичними діячами та дипломатами в соцмережах, постійне оновлення сайту Міністерства закордонних справ.

Важливим проявом цифрової дипломатії України та взаємодії політиків із соціальними мережами стали звернення політиків, зокрема, відеопроводи Президента України, що вражають своїм охопленням. Не менш дієвим виявилися промови й звернення через соціальні мережі відомих діячів культури, активістів, лідерів думок, захисників, волонтерів та пересічних громадян, що допомагає подіям в Україні залишатися на світовому порядку денному.

Наприклад, досить ефективно використовує у дипломатичній сфері інструменти цифрової дипломатії та алгоритми соціальних мереж Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров, який через соціальні мережі встановлює контакти з очільниками різних компаній, розробки яких мають вплив на перебіг воєнних дій, і закликає їх анулювати контракти чи зменшити доступ росії до тих чи інших технологій.

Таким чином, цифрова дипломатія як форма нової публічної дипломатії завдяки інтернету, новітнім інформаційно-комунікаційним технологіям та соціальним мережам є засобом для зміцнення дипломатичних відносин.

З огляду на переваги, як наприклад, широту охоплення, більшу взаємодію та прозорість, цифрова дипломатія має суттєвий недолік – досить вірогідний фактор дезінформації, наявність маніпуляцій та фейків у швидкому потоці інформації. Проте у поєднанні з традиційними методами ведення зовнішньої політики, цифрова дипломатія є найбільш дієвим засобом поширення інформації з допомогою інформаційно-комунікативних засобів та потужним інструментом зовнішньополітичних зв'язків з різними групами громадськості й позитивного моделювання громадської думки.

Список використаної літератури

1. Гуцал С.А. Публічна дипломатія як сучасний пріоритет зовнішньої політики держави. *Стратегічні пріоритети*. 2010. № 3(16). С. 106–114.
2. Glassman J. K. Public Diplomacy 2.0: A New Approach to Global Engagement. U.S. Department of State. 03.12.2008. URL: <https://2001-2009.state.gov/r/us/2008/112605.htm> (дата звернення: 11.11.2023)
3. Cull N. J. The long road to public diplomacy 2.0: the Internet in US public diplomacy. *International Studies Review*. 2013. URL: <https://ash.harvard.edu/files/cull.pdf> (дата звернення: 12.11.2023)
4. Краснопольська Т.М., Милосердна І.М. Цифрова дипломатія як основа нової публічної дипломатії. *Актуальні проблеми політики*. 2022. Вип. 69. С. 13–20. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/69_2022/2.pdf (дата звернення: 12.11.2023).
5. Ghazavi Vafa. Five ideas from Allan Gyngell for a better foreign policy. URL: <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/five-ideas-allan-gyngell-better-foreign-policy> (дата звернення: 12.11.2023).
6. Nye Joseph S., Jr. Soft power: the means to success in world politics. New York : Public Affairs, 2004. 191 p. URL: <http://www.tinyurl.com/mug36ku> (дата звернення: 12.11.2023).
7. Опанасюк О.І. Особливості сучасної публічної дипломатії. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 117. С. 238–243.
8. Літра Л., Кононенко Ю. Твітер-дипломатія: як новітні технології можуть посилити міжнародні позиції України? *Institute of world policy*. 2013. № 1. С. 1–12.
9. Hanson F. Baked in and wired: eDiplomacy@State. *Foreign Policy Paper Series*, 2012 N. 30. URL: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/baked-in-hansonf-5.pdf> (дата звернення: 13.11.2023).
10. Булега К.І., Чарських І.Ю. Цифрова дипломатія як елемент зовнішньополітичної діяльності держав. *Вісник НАДУ. Серія «Державне управління»*. 2020. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/5447/5474> (дата звернення: 13.11.2023).
11. Сегеда О.О. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії. *Політикус: науковий журнал*. Випуск 3. 2020. С. 139–147. URL: http://politicus.od.ua/3_2020/23.pdf (дата звернення: 22.12.2022).
12. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки. 2021. 17 с. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%>

82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf (дата звернення: 14.11.2023).

13. Скоробагатько А.В. Цифрова дипломатія як інструмент зовнішньої політики держави. URL: <https://int-konf.org/uk/2013/innovatsiji-ta-traditsiji-v-suchasnij-naukovij-dumtsi-15-17-08-2013-r/482-skorobagatko-a-v-tsifrova-diplomatiya-yak-instrument-zovnishnoji-politiki-derzhavi> (дата звернення: 12.11.2023).

DIGITAL DIPLOMACY IN MODERN INTERNATIONAL RELATIONS

Valentyna Kubko

*Odesa Polytechnic National University,
Department of International Relations and Law
Shevchenko av., 1, 65044, Odesa, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-0433-2013>*

The article analyses the role of digital diplomacy and its relevance due to the interaction of such factors as: increasing information flows; inclusion of strategic communication in the global context of network interaction; usage of new communication channels and tools and their intensity; application of new types of influence on the public and public opinion in diplomacy.

It is noted that the digital diplomacy became particularly widespread in the foreign policy of countries around the world due to the pandemic of the corona virus infection (COVID-19), which brought the usage of information technologies to a new level. The current intensity of the use of digital diplomacy tools is caused by the full-scale invasion of russia into Ukraine and the outbreak of local conflicts in various countries across the world.

The concept of digital diplomacy was considered, as well as its characteristics, development and its basic purpose – the use of modern information and communication technologies for the implementation of diplomatic tasks and the achievement of foreign policy goals.

Attention is focused on the fact that the potential of digital diplomacy has been revealed the most with the emergence of the Twitter social network, hence the common name twitter-diplomacy appeared.

The institutionalization of digital diplomacy as a component of public diplomacy is considered due to the approved Public Diplomacy Strategy of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, which states that digital diplomacy is a direction of public diplomacy that involves the use of digital technologies and platforms, as well as interaction with them to protect the country's national interests.

Attention is drawn to the use of digital diplomacy in Ukraine's foreign policy for branding and promotion of the country, including through social networks.

It was concluded that the use of all the possibilities of social networks, digital platforms, and the global network in general allows to quickly establish direct communication with citizens of different countries in order to form a positive perception of Ukraine in them.

In general, the potential of digital diplomacy is quite powerful, and Ukrainian diplomacy in modern conditions not only keeps up with advanced trends in conducting foreign policy activities, but quite often produces them.

Key words: digital diplomacy, public diplomacy, “soft power”, e-diplomacy, Twitter diplomacy, diplomacy 2.0, network diplomacy.